

Ivan Lacković Croata u društvu svojih slika iz donacije Galeriji Stari grad Đurđevac

Zdravko ŠABARIĆ
Galerija Stari grad Đurđevac

DONACIJA ILC – POVRATAK U ZAVIČAJ (I. dio)

“Meni slikarstvo nije pomoglo da budem veći ili manji. Nisam skupljao slike radi vrijednosti, mene to ne zanima. ... Zašto? Uvijek me je strašno zanimalo i zaokupljalo to što je ljudski duh stvorio, i to kolekcionarstvo vam je zapravo kao igračke. Odrasli smo ljudi, ali moramo imati svoje igračke. Kao što djeca slažu svoje krpice, tako i mi slažemo. No, možda sam jedini koji nikada nije gledao zašto sam to platio, meni je to bilo lijepo. ...”!
(Ivan Lacković Croata, Kontura, 13/93.)

Sakupljačka strast “sijača slika”

Kolekcionari, skupljači, sabirači, ponaosob su osobe vrijedne pozornosti i štovanja, kako zbog sadržaja opsjednutosti, tako i zbog razloga inicijacije. Sistematskim izučavanjem ovog fenomena nije se nitko posebno pozabavio, barem ne na ovim našim prostorima, mada su mnoge privatne zbirke potakle stvaranje danas uvaženih galerija i muzeja čak i nacionalnog značaja.

Sakupljači su neobični ljudi. Spremni su dati bogatstvo za stvar koja im nedostaje u zbirci. Jedni su pomalo egoisti i čuvaju zbirku u svom “tezoru”, u mraku svog doma za obiteljske potrebe, drugi se pak s ponosom “štimate” s rijetkim “komadom” s ciljem izazivanja zavisti, a ima i onih koji skupljaju da bi darovali – to su skupljači – darovatelji.

Postoji i podjela na kolekcionare – tematičare, gdje su između ostalog zanimljive animalističke zbirke: s motivima konja, pijetla, ptica, a jedan od njih je naručivao slike s motivom – nosoroga. Tu su zatim skupljači umjetničkih predmeta s prikazima svetaca ili predmeta s geografskim, povijesnim, tehnološkim, stilskim ili nekim inim određenjem.

Bez obzira na ovakvu šarolikost interesa, evoluitivnost i metodičnost takvih zbirki, sudbina im je slična. Početna faza uvjetovana je materijalnim i spoznajnim ograničenjima. Slijedi potom selektivna faza u kojoj se kolekcionar rješava “suvišnog balasta” vrlo često komercijalnim metodama. Stvara se identitet zbirke čija daljnja prezentacija i sudbina ovisi o nakani vlasnika. Kako takva vrijednost ne bi bila izgubljena u anonimnosti, prije ili kasnije pretvara se u darovnicu – domovini ili zavičaju. Tim činom zatvara se poslanje čovjeka – prodi zemljom čineći dobro i ostavi trag. Ivan Lacković Croata, planetarno ime crtačkog umijeća, pridružio se tom društvu neumornih tragača i skupljača prije više od tri deset godina.

Kao kolekcionar spada u skupinu skupljača - darovatelja jedinstvenog tipa. Imao je sebi svojstveno poimanje značaja i vrijednosti umjetničkog djela ili čina.

“Ja sam davno počeo skupljati, ne radi vrijednosti, mene nikad nije zanimala vrijednost, nego me zanimalo ono nešto što čovjeku pobudi osjećaje, što je lijepo. ... Čovjek se sam ne može radovati. Ako svoju radost ne možeš s nekim podijeliti, onda to prava radost nije. A čemu skupljati to blago zemaljsko, jer je to sve materija. Ali ono što je stvoreno kažu

Stari grad Đurđevac u kojem se nalazi Galerija i donacija Ivana Lackovića Croate

da je to umjetnost. Ali nikada do dana današnjega nitko nije protumačio što je umjetnost. Putovao sam svijetom, skupljao sve te krpice i postalo ih je previše, morao sam ih nekom pokloniti. " (Ivan Lacković Croata, izjava za HRT, 7. prosinca 1997.).

Lacković nije tipičan kolekcionar, jer nije skupljao potvrđene vrijednosti muzejskog značaja, on traga za smislom postojanja umjetničkog stvaralaštva, konzumira ga u punoj mjeri i poput božićnog raspela poljubi i predaje ga drugom. On je samo posrednik, transmisija i promotor nečijeg ili svojeg umjetničkog čina. Dvije velike izložbe u prosincu 1997. godine, jedna u Đurđevcu, druga u Zagrebu, definitivno su potvrdile umjetničku, kulturno - povijesnu i dokumentarnu vrijednost zbirke Ivana Lackovića Croate. Dakako, kao nacionalnu spomeničku vrijednost u svim kategorijama. Izložbe su konceptijski i sadržajno bile različito postavljene, ne samo zbog prostorne prilagodbe, nego i nakane prezentacije; u konačnici su ipak činile zanimljivu koherentnu cjelinu.

U Galeriji Stari grad u Đurđevcu postavljeni su radovi u svim izložbenim salonima. Na prvom katu postavljeno je 200 slika, crteža i grafika (142 hrvatskih i 67 inozemnih slika), a u novouređenom, adaptiranom prostoru u potkrovlju utvrde 160 radova hrvatskih umjetnika XIX. i XX. stoljeća. Taj novi prostor uređen je za prihvatanje Donacije ILC, koji se zajedno sa svim darovanim predmetima tretira kao sastavni dio cjeline - Galerije Stari grad Đurđevac.

Ovakav tretman zahtijevao je sam Lacković, a donacija da se jednostavno titulira samo inicijalima, "Donacija ILC". Svi koji su poznavali ovog izuzetnog čovjeka, znaju zašto je to tako, stoga vrline u ovom kontekstu nije potrebno posebno naglašavati.

Galerija Stari grad - Domicilni prostor

Cjelovitim uređenjem utvrde Stari grad koje je započelo 1985. godine arheološkim istraživanjima u unutrašnjem i vanjskom prostoru, ovaj jedinstven spomenik kulturne baštine počeo se revitalizirati kao muzejsko - galerijski prostor.

Prvi kat uređen je kao galerijski prostor, a potom je bila planirana i adaptacija potkrovlja. Stoga je 1989. godine izrađen idejni projekt (Conip, Bjelovar), a neposredno prije izvođenja radova nešto izmijenjen izrađen je izvedbeni projekt (Centura, Zagreb, projektant Branka Salaj).

S obzirom da se adaptirao prostor utvrde koja je kategorizirana kao spomenik kulture I. kategorije, a bilo je potrebno izvesti i neke složene statičko - konstruktivne prilagodbe shodno novoj namjeni, angažiran je tim stručnjaka između ostalog i s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu, a pod stručnim nadzorom Državne uprave za zaštitu kulturne baštine. Uz pomoć Ministarstva kulture i Koprivničko - križevačke županije, a najvećim dijelom, zapravo polovicom sredstava Grada Đurđevca, radovi su završeni u planiranom roku. Novi galerijski prostor u tlocrtnoj poziciji slijedi osnovni poligonalni (nepravilni) oktagon oblik površine 681 m² iskoristivog galerijskog prostora. Osim kao galerijski, ovaj prostor interesantan je i kao prostor s očuvanom krovnom konstrukcijom, tzv. dvostruke visulje. Đurđevačka je utvrda uz postojeći prostor (kao i prostor koji se započeo adaptirati za Zavičajni muzej, na I. katu utvrde) tako postala respektabilna kulturna odrednica ovoga kraja i nezaobilazna turistička destinacija.

Svečano otvorenje novog galerijskog prostora i predstavljanje donacije organizirano je **6. prosinca 1997. godine**. To je nedvojbeno bio prvorazredni događaj, kako za đurđevačku, tako i za hrvatsku javnost. Nikada prije, Đurđevac ne pamti impozantnu nazočnost uzvanika na nekom sličnom događaju. Predstavnici veleposlanstava, ministri, uvaženi likovni znalci, prijatelji iz zemlje i inozemstva, umjetnici svih profila, pa sve do običnih podravskih ljudi s kojima se Lacković sretao s iskrenom radošću, činili su tada u Đurđevcu svijet u malom.

"Od današnjeg dana ovaj se grad upisuje na kulturološku kartu Hrvatske kao jedno od mjesta za prepoznavanje i izučavanje hrvatske umjetnosti. To je veliki dan i za Đurđevac i za Hrvatsku. Ovo je dokaz da ne mora biti sve u Zagrebu, jer se i u ovoj đurđevačkoj utvrdi može urediti velika zbirka." (ministar kulture RH Božo Biškupić, izjava za HRT, 6. XII. 1997. g.).

Raznolikost i brojnost

Nedugo nakon povijesnog događaja u Đurđevcu, u **Muzejsko - galerijskom centru** u Zagrebu, 15. prosinca 1997. godine u Galeriji Gradec, predstavljena je nešto drugačija postava - **Zbirka Lacković** sa 122 rada hrvatskih slikara te stranih majstora od 16. do 19. stoljeća. Na ovoj zagrebačkoj izložbi otkrivena je još jedna stvarna vrijednost zbirke. Izložena su odabrana djela većim dijelom iz obiteljskog doma u Frankopanskoj. To su platna **Celestina Medovića, Vlahe Bukovca, Mirka Račkog, Menci Clementa Crnčića, Emanuela Vidovića, Ljube Babića** i dr., do suvremenih slikara od kojih je veći broj profesora Aka-

demije likovnih umjetnosti u Zagrebu. Autorica ove izložbe bila je Koraljka Jurčec Kos.

Do otvorenja domicilne galerije u Đurđevcu, u Donaciji ILC inventirano je 1070 radova, od kojih je dio kroz određene didaktičke postavke promoviran kao najava velikog kulturnog događaja.

Zavičaj – konačna odrednica

Kako i kada se rodila ideja o Donaciji ILC i zbog čega je Lacković kao strastveni kolekcionar tako lako darovao prikupljene vrijednosti? Odgovor na ova pitanja vrlo je jednostavan za ljude koji su ga poznavali. Tu je riječ o prihvaćanju umjetničkog djela kao materijalne vizualizacije i čina duhovne vrijednosti koji iznutra obogaćuje čovjeka, kojeg treba predati i onima koji dolaze, podijeliti s prijateljem emotivno iskustvo te u konačnici sudjelovati u radosti darivanja. To mogu samo ljudi koji su pripravnici prihvatili život samo kao prolaznost u nekom zemaljskom trajanju u kojem valja ostaviti svoj trag. I supruga **Ana Lacković** o tome govori: "Ivan je volio odlaziti u antikvarijate, knjižnice, galerije, a posebno je to činio za brojnih posjeta Rimu s pok. **Durom Kokšom**. Ni ja, a ni djeca, nismo se nikad miješali u njegov posao. Uživao je ne samo u svom crtanju i slikanju, čitanju i skupljanju knjiga nego i u druženju s prijateljima koji su često dolazili u njegov atelje na Trešnjevci. Nije ga zanimalo stjecanje materijalnih dobara. Nikad nije želio automobil, ali sve je davao za knjige i slike."

Vratiti se i zahvaliti svojem trajnom nadahnuću – zavičaju, bila je stalna Lackovićeva preokupacija. Kako to fizički više nije bilo moguće ("Ja nazaj već nemrem, da bi baš i štel, drugi me život odnesel i zel.", - reče pjesnik), odlučio je da se vrati sa svojom slikarskom sudbinom. Početak takvog povratka bila je donacija crteža Kalinovcu sedamdesetih godina kada se uređivao Zavičajni muzej, a potom se započelo i s pripremama za smještaj veće donacije slika. Međutim, zbog problema s izložbenim prostorom nakana se tada nije ostvarila.

Koju godinu kasnije uređuje se galerijski prostor u rodnim Batinskama u mjesnoj školi za Zavičajnu zbirku koja je svečano otvorena 26. travnja 1987. godine. Zbirka je podijeljena u dvije cjeline. U glavnoj prostoriji je memorijalni postav s 9 vrlo dobrih Lackovićevih ulja na staklu, 7 radova iz rane faze, 16 crteža, bista te nekoliko njegovih uporabnih predmeta (poštarski rekviziti, slikarski pribor, odličja, dokumentacija). U drugom prostoru nalazi se 50 slika i 30 skulptura uglavnom hrvatskih **umjetnika (Augustinčić, Kršinić, Stolnik, Jordan, Prica, Murtić, Motika, Gaži, Kovačić, Rabuzin, Večenaj i dr.)** te kolekcija skulptura kiparice **Ljubice Matulec** iz susjednih Molvica.

Lacković je i Đurđevac shvaćao zavičajem. Osjetio je potrebu da se i njemu oduži. Nakon niza neformalnih, prijateljskih i sugestivnih razgovora s prijateljima i znancima, sredinom osamdesetih godina obavljani su i određeni pregovori između lokalnih čelnika i donatora oko mogućnosti udomljavanja zbirke i vlastitih radova. U tim prvim razgovorima značajnu ulogu odigrao je tadašnji predsjednik SO Luka Šabarić sa suradnicima. Galerija Batinska u tom kontekstu bila je zamišljena kao depadansa đurđevačkoj galeriji, kao izvrsna nadopuna u sagledavanju zavičajnosti donatora. Očito je da su ti razgovori bili učinkoviti kao i daljnja suradnja s Gradom i Centrom za kulturu kojem je povjerenje zbrinjavanje donacije.

Bez obzira što još nije bio uređen odgovarajući prostor za prihvatanje darovanih umjetnika, Lacković je s punim povjerenjem predao prvi dio od 370 radova tadašnjoj predsjedni-

ci Komiteta za društvene djelatnosti SO Đurđevac prof. Eleonori Grgac koja je inače odigrala značajnu ulogu oko nakane i osmišljavanje donacije. Nakon toga poslove vodi Božica Jelušić, tadašnja resorna pročelnica, a od 1992. godine Zdravko Šabarić ravnatelj Centra za kulturu sve do 1998. godine kada poslove kustosa Galerije Stari grad počinje obavljati Edita Janković Hapavel, dipl. povjesničar umjetnosti i etnolog, a od 2001. i kao ravnateljica.

Razgovori uz kavu u Ilirskoj 10

Kao iskreni prijatelj i štovatelj Ivana Lackovića Croate neka mi bude dopušteno spomenuti privilegiju dugogodišnjeg poznanstva i suradnje na području kulture te intenzivnije druženje od devedesetih godina do njegove smrti. Razlog ovom posljednjem razdoblju svakako su poslovi oko dopremanja umjetnina, obrada zbirke, organiziranje izložbi iz zbirke, a naročito poslovi oko vođenja kapitalne investicije, adaptacije utvrde Stari grad za smještaj donacije. U tom vremenu kroz brojna sretanja upoznao sam Lackovića ne samo kao osebujnog slikara, prije svega kao neponovljivog crtača, grafičara i slikara, nego i kao jedinstveno produhovljenu osobu. Sati provedeni u ateljeu u Ilirskoj 10 bili su prava senzacija intelektualnih promišljanja, kako o umjetnosti, tako i o svakodnevnici. Bilo je tu zanimljivih priča o putovanjima po svijetu, susretima sa državicima svijeta, crkvenim velikodostojnicima, druženjima s umjetnicima i neizostavno o političkim temama i iskustvu saborskog zastupnika. Ali u svim tim pričanjima gotovo uvijek je bilo spomena o djetinjim snovima i doživljajima malog bosonogog Ivane iz Batinski i obveznim pitanjima, "kaj ima novoga doma, kak su tvoji, kaj vele za Donaciju". Nemoguće je nabrojiti tko je sve hodočastio u ovu trešnjevačku kuću; od uvaženih akademika, političara, umjetnika iz cijelog svijeta do običnog čovjeka iz rodne Podravine. Svaki od njih bio je ispraćen dugotrajnim pozdravom niz ulicu, a posebno mi Podravci, uz obavezno "puno mi pozdravi sve doma" i, dakako, uz obvezni poneki crtački dodatak u ruku i ispriku što za sada samo to može dati. Bezbroj se puta za Lackovićevim stolom prepunim boja, nedovršenih crteža i knjiga, razgovaralo o galeriji u Đurđevcu i Donaciji ILC. U tim razgovorima često je puta kao neku vrstu nelagode spominjao mogućnost krivog tumačenja njegove nakane, kao nekog tko se želi silom "narivati" u nekakav i nečiji već bogomdani teritorij, (jasno da je bilo i takvih "jalnuša" za koje je Lacković znao).

Bez obzira što Lacković nije imao formalno akademsko likovno obrazovanje, kao autodidakt sam je došao do zavidnih umjetničkih spoznaja i kao teoretičar i praktičar. Zahvaljujući urođenom estetskom senzibilitetu i ustrajnošću koje je kod njega postalo rijetko viđeno nadahnuće, znao je iznositi čitave recenzije o stranim i domaćim majstorima, klasicima, ali nisu mu bila nepoznata niti najsuvremenija kretanja na svjetskoj umjetničkoj pozornici. Primjera radi, vrlo je dobro poznao talijanski futurizam, modernu talijansku grafiku pa i avangardu u hrvatskoj umjetnosti. Nikada nije imao negativan stav prema novim tendencijama i likovnim promišljanjima što je potvrđeno i zastupljenim radovima u donaciji, od kojih dobar dio pripada mladim hrvatskim umjetnicima. Zauzvrat nije tražio gotovo ništa. "Napravite samo jedan običan katalog s malim crno-bijelim reprodukcijama i popisom radova kako bi se vidjelo na jednom mjestu što sam sve uspio sakupiti", znao je reći.

Zanimljivo je da se ova donacija nikako nije mogla zaokružiti iz jednostavnog razloga što se prema želji donatora stalno nadopunjavala. Na poziv ili nenajavljenim posjetom, u Lackovićevom ateljeu, gotovo uvijek bila je pripremljena za isporuku nova pošilj-

ka slika, skulptura, knjiga i sl., što je trebalo dopremiti u Đurđevac, a nije bio rijedak slučaj da je i sam neke predmete donosio u Đurđevac. Nažalost, taj kontinuitet iznenada je prekinut smrću 28. kolovoza 2004. godine. Tako je iznenada i neočekivano donacija zaključena s imponantnim brojem darovanih predmeta: **1752 slika, crteža, grafika i skulptura, 160 etno predmeta od tekstila, 360 plakata** te veći broj vrlo vrijednih starih i rijetkih knjiga i bibliofilskih izdanja s područja umjetnosti.

Donacija ILC zanimljiva je iz više aspekata. Prema vremenskom određenju radovi se protežu kroz pet stoljeća (od renesanse do danas); prostorno od Južnoafričke Republike do Aljaske, od Hrvatske do Dalekog istoka, od klasika do suvremenih majstora, u vrijednosnom doseg od amaterizma do akademizma, odnosno od razine pokušaja do sjajnih primjeraka likovne umjetnosti. Takva raznorodnost stvara pretpostavke za niz metodičko-didaktičkih koncepcija, kako u domicilnom, tako i u drugim izlagačkim prostorima. Tu mogućnost često je naglašavao i sam donator, da se radovi ne drže u čuvaonici (depou), nego da budu aktivan materijal, primjenjiv i dostupan svakom. Da bi mu se zahvalio na donaciji, grad Đurđevac proglašava ga 1988. godine počasnim građaninom grada Đurđevca.